

Arbetspendling i Värnamo

– En enkätanalys

oktober 2022

Innehåll

Förord	3
Inledning och syfte	4
Målgrupp och genomförande.....	4
Fokusfrågor	5
Hur upplever ni möjligheterna för att åka kollektivt till och från arbetet?	5
Vilka åtgärder tror du kan vara hjälpsamma för att länstrafiken ska underlätta för mer arbetspendling?	6
Vad tror du är de viktigaste skälen för personalens val av färdmedel till och från arbetet? .	7
Hur är cykelförbindelserna på din arbetsort?.....	8
Reflektioner från övriga frågor	9

Förord

Energikontor Norra Småland är en regional motor och en pådrivande kraft för att med fokus på energiomställningen göra Jönköpings län klimatsmart och hållbart. Sedan 2021 driver vi bland annat projektet ATTRACT – innovativ arbetspendling för attraktiva arbetsgivare i Jönköpings län. Denna enkätanalys har vi tagit fram som en del i ATTRACT för att hjälpa till att lägga grunden för fortsatt arbete kring hållbara och flexibla arbetssätt, där alternativ till den traditionella bilpendlingen och kontorslandskapen är framtiden.

Inledning och syfte

Värnamo kommun och Värnamo Näringslivsförening, VNAB, i samarbete med Länsstyrelsen i Jönköpings län och Energikontor Norra Småland såg ett behov av förbättrad kommunikation mellan Jönköpings länstrafik och de företag som finns i Värnamo kommun. I och med de miljömässiga utmaningar som finns i Jönköpings län, där våra transporter är en stor del av länets utsläpp, fanns här också här en ingång att engagera näringslivet i alternativa och hållbarare pendlingsätt.

Syftet med enkäten var dels att samla in åsikter från företagare i kommunen för att skapa en större förståelse för de utmaningar som kommunen står inför gällande hållbart resande. Syftet var också att samla in underlag att presentera i framtida samarbeten med Jönköpings länstrafik för att kunna driva förändringen framåt på ett hållbart och lokalförankrat vis. Företag på glesbygden ser gärna en förstärkning i möjligheter till kompetensförsörjning, och då är fungerande kollektivtrafik viktig. Det finns ett behov och en önskan i kommunerna i länet för tätare samarbete med Jönköpings länstrafik. Underlaget för diskussionerna samt planeringen framåt är viktig för att kunna visa var förändring är möjlig.

Målgrupp och genomförande

Målgruppen för enkäten var näringslivsföreningen och företag i Värnamo kommun. Målgruppen var utspridd på olika orter i Värnamo kommun från öster till väst för att få stor geografisk spridning på enkätsvaren som möjligt. Huvudfokus har legat på att samla in svar från medarbetare med personalansvar, till exempel HR-representanter.

Vi har använt oss av det redan väletablerade nätverk för näringslivet i Värnamo kommun, där VNAB, med hjälp av industriföreningar, har skött distribueringen av enkäten till berörda på orterna i Värnamo kommun. Då medlemskapet i näringslivsföreningen är frivilligt så har vi även genom utvecklingsavdelningen på Värnamo kommun bjudit in större företag i området som inte är med i näringslivsföreningen. Målgruppen har i första skedet varit personer med personalansvar, till exempel produktionschefer, HR-representanter, andra former av chefsroller och VD:ar för att ge en överskådlig bild över hur arbetspendlingen ser ut hos medarbetarna. Även microföretagen har varit inbjudna att delta i enkäten. Vi har fått 58 enkätsvar, med en stor geografisk spridning i området. Svarefrekvensen bedöms som god av både VNAB och Värnamo kommun, med några reservationer kring den geografiska spridningen, då vi gärna hade sett mer respondenter från den östra delen av kommunen som är aningen mer glesbebyggd.

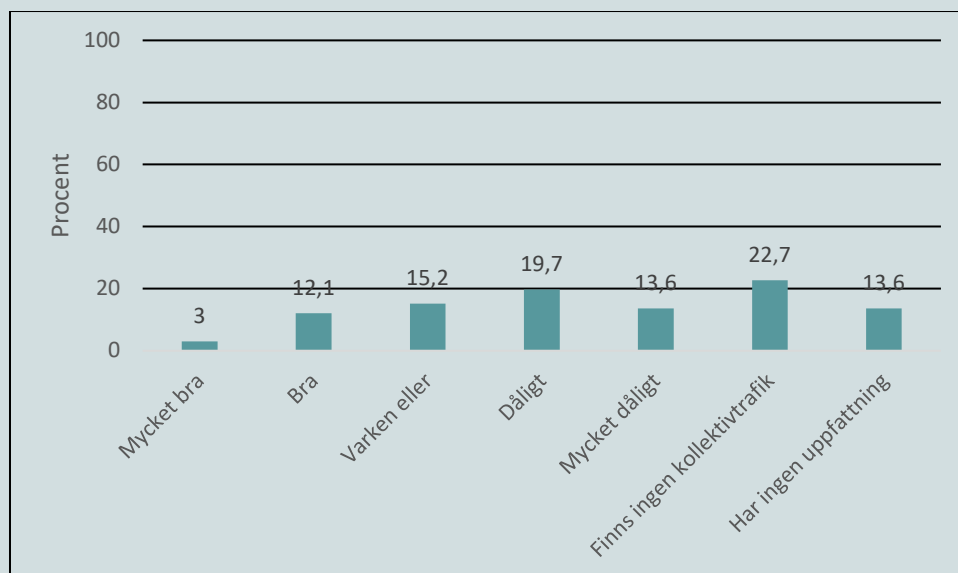
I analysen väljer vi ut fyra frågor att fokusera på, och analyserar dessa utifrån perspektiv kopplade till kön, ålder, geografisk placering och bransch för att visa på vilka insatser som framåt kan vara mest effektiva. Eftersom vi haft stor geografisk spridning, så ger denna jämförelse en bred bild över hur läget i kommunen upplevs idag.

Majoriteten av respondenterna är koncentrerade till de tre största kransorterna i kommunen, Bredaryd, Forsheda och Bor, sorterade efter storleksordning. I dessa kommuner, och i Småland i stort, är industrierna den största arbetsgivaren på orten. Vilket också visas i resultaten då ungefär 60 % av respondenterna har uppgett att deras företags huvudsakliga sysselsättning är inom tillverkningsindustrin. Den stora majoriteten av respondenterna, 71 %, sysselsätter mellan 0–25 personer, följt av 22 % som sysselsätter över 250 personer. Av 58 respondenter är 21 % kvinnor, vilket också tas i beaktning när frågorna behandlas. Forskningen visar att det skiljer sig mellan män och kvinnor i benägenheten att välja hållbarare resalternativ. Även geografisk placering, närhet till busshållplats eller tågstation, behöver tas i beaktning för att kunna ge en representativ bild av var

insatser kan få störst effekt i det framtida arbetet. Eftersom enkätens sammanställning är anonym, nämns inga specifika företag eller placeringar i analysen.

Fokusfrågor

Hur upplever ni möjligheterna för att åka kollektivt till och från arbetet?

Den stora majoriteten säger att tillgången till kollektivtrafik antingen är dålig eller inte finns alls. Frågan lägger inte någon vikt vid om det gäller på- eller avstigning på morgonen eller på eftermiddagen, utan endast i generella termer. Det kan finnas förbindelser som stannar relativt nära (under 10 minuter gång) från en majoritet av företagen som svarat. Det finns däremot en rad dimensioner som kan påverka upplevelsen av att kollektivtrafiken är undermålig förutom att bussen stannar nära företaget. Det kan handla om att en från utgångspunkten behöver byta buss en eller flera gånger, byta från ett färdmedel till ett annat, resa över läns- eller kommungränser, eller att en har långt till hållplats nära hemmet. Däremot, som vi ser i nästa fråga, har respondenterna inte angett närheten till hållplats som en av de stora orsakerna till att en inte väljer kollektivtrafiken för sin arbetspendling. En annan möjlig orsak är då helt enkelt okunskap om avgångar i kommunen. Sett från centralorten Värnamo finns det möjligheter att ta sig ut i kommunen både på morgon och eftermiddag, även då i utsträckning från länets centralort Jönköping via busslinje 500. Däremot, utanför kransorterna, så kan det vara betydligt svårare att åka med kollektivtrafiken vilket kan leda till att majoriteten av respondenterna, nästan 23 %, svarat att det helt enkelt inte finns någon kollektivtrafik. Även resan mellan kommun- och länsgränser kan påverka utfallet i denna fråga, då en i vissa fall kan ta sig en bit, men inte hela vägen. Kommunikationerna med närliggande Alvesta i Kronobergs län nämns i fritextsvar som svårhanterad, speciellt då tågtrafiken haft problem med inställda resor, något som även syns i media. När det inte finns någon kollektivtrafik över huvud taget så kan en anropsstyrd modell vara en eventuell lösning, där en i förväg får boka en resa till kostnaden för en vanlig bussbiljett, men med annat färdmedel, till exempel mindre buss eller bil. Detta är en modell som testats i två län, Västra Götaland och Värmland, och haft så stor framgång att det numera är implementerat till viss del i den vanliga resappen, och bygger på samarbete mellan flera olika instanser och privatpersoner.

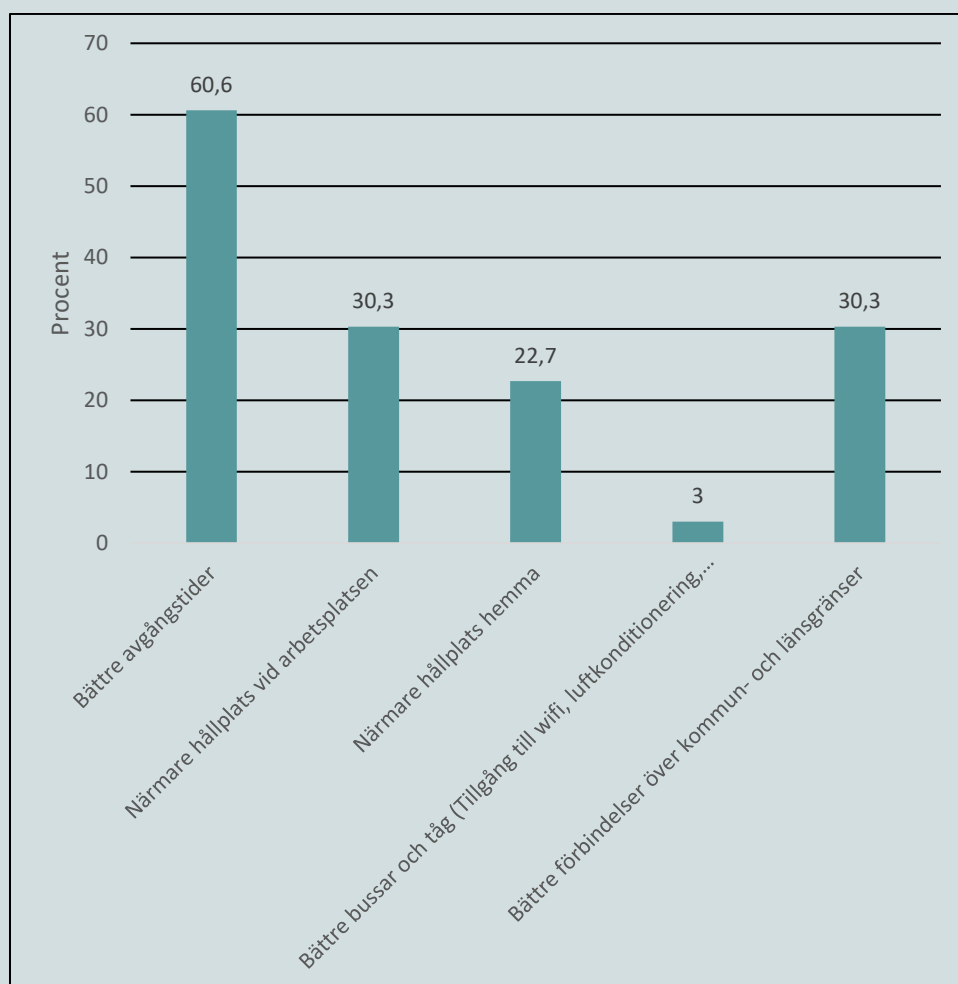
En betydande del av respondenterna (cirka 30 %) har svarat att de upplever kollektivtrafiken som mycket bra, bra eller varken eller. Det kan till exempel vara medarbetare som i dagsläget redan reser

kollektivt, eller som inte använder sig av kollektivtrafiken, men har erfarenheter av den i form av till exempel barns resor till skolorna i området.

”Bor i Forsheda och det är svårt med att arbetspendla till Smålandsstenar. Har även haft problem att åka österut mot Alvesta. Kommunikationen mellan Forsheda och Värnamo upplevs som bra.”

I övriga reflektioner visas även ett svar från Forsheda som belyser några av problemen. Västerut, från Smålandsstenar som ligger i Gislaved kommun, så upplevs kommunikationerna som svårhanterliga. Inom kommunen, österut, till centralorten Värnamo så är det möjligt att pendla, men kommungränsen ställer till med problem. Exemplet belyser problematiken med varför kollektivtrafiken kan upplevas som svår, eller obefintlig, där det krävs planering och arbete för att kunna ta sig över kommungränser, likaså längre österut till Alvesta som ligger i Kronobergs län.

Vilka åtgärder tror du kan vara hjälpsamma för att länstrafiken ska underlätta för mer arbetspendling? Ange max två alternativ

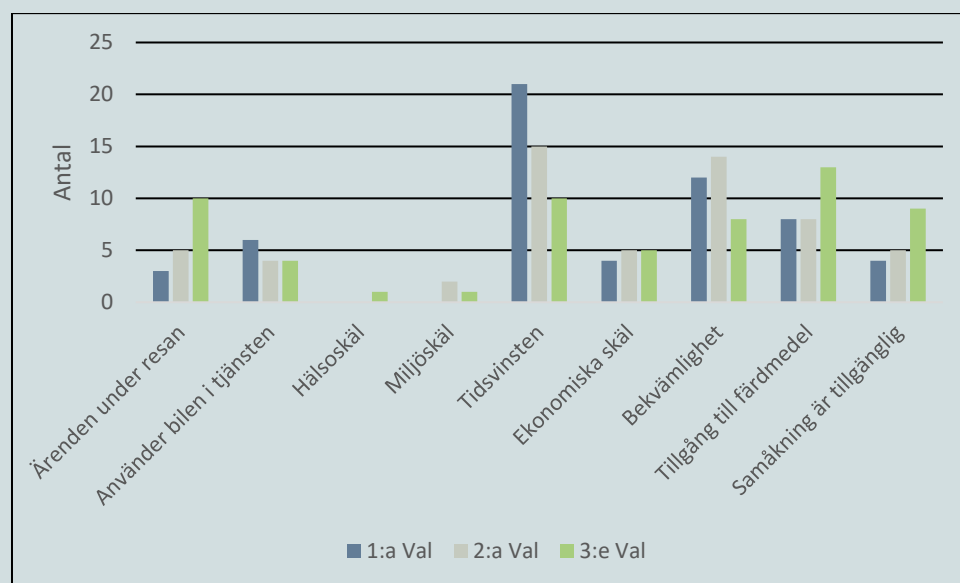
Om en ställer denna fråga i kontext till den förra så klarnar bilden något, då de vanligaste svaren var bättre avgångstider och bättre förbindelser över kommun- och länsgränser. Att en då upplever att kollektivtrafiken är undermålig eller saknas helt verkar då ställas mot en önskan om bättre avgångstider och bättre kommunikationer till närliggande län och kommuner. Här kan en till exempel se att om en buss är framme 08:15, och skiftet börjar 07:45, så passar ju helt enkelt inte avgångstiderna

och det blir en dålig matchning mellan kollektivtrafiken och arbetstiderna på företagen i kommunen. En lösning på matchningsproblematiken är flexibla arbetstider, vilket 47 % svarat att de kan tänka sig vara en lösning för att underlätta hållbart resande. En uppenbar lösning är också att sätta in ytterligare en buss om går tidigare eller senare, men det är en kostsam lösning, och här skulle möjligtvis en justering av avgångstiderna vara ett bättre alternativ med hjälp av underlag från kommunen och från näringslivsföreningen. Svaren visar även på att en önskar större samordning över gränser, inte minst länsgränser, där frisvar påpekat att det kan vara svårt att ta sig över till och från Kronobergs län, där inpendlare till Värnamos kommun kommer från. Detta skapar inte bara incitament att ta bilen i stället, utan det kan även bidra till bristande kompetensförsörjning för företagen i kommunen.

”Att tågen verkligen går, det har varit så många inställda turer och personalen känner osäkerhet om de kommer till jobbet i tid.”

I detta fritextsvar så beskriver respondenten en annan stor faktor som påverkar synen och upplevelsen av kollektivtrafiken. Även om förbindelser som passar finns, så finns det en upplevd risk med att avgångar ställs in och en då lämnas utan kollektivtrafik helt, eller att en blir sen då till exempel ersättningsbussar kan ta längre tid än vad tåget skulle gjort. Det är en viktig dimension att ta hänsyn till då det räcker att det upplevs som osäkert, oavsett hur verkligheten faktiskt ser ut, för att människor ska välja alternativa pendlingsätt.

Vad tror du är de viktigaste skälen för personalens val av färdmedel till och från arbetet?

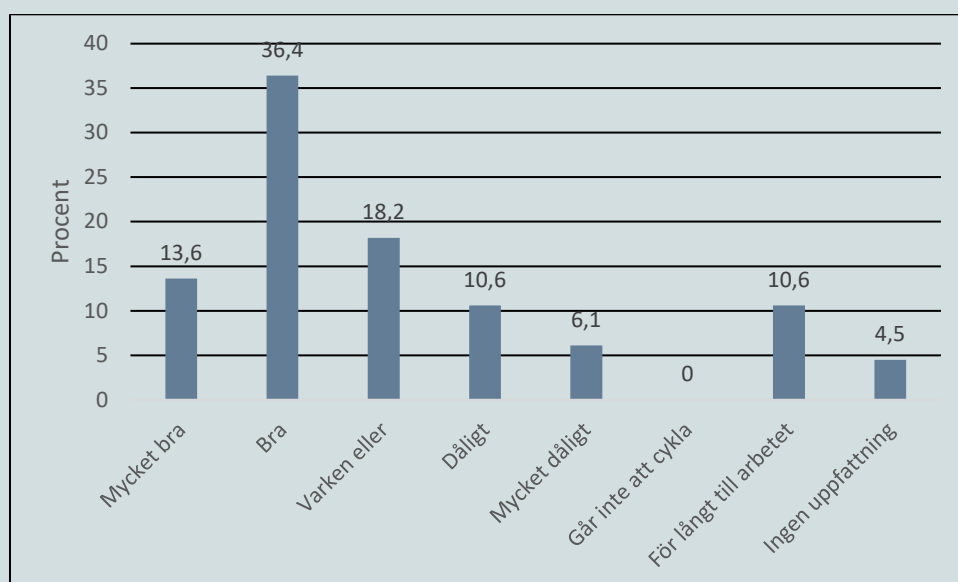
I denna fråga fick respondenterna rangordna de tre alternativ som de tror är viktigast när medarbetarna står inför valet av färdmedel till och från arbetet. Tidsvinst är den kategori som fått störst genomslag, vilket då indikerar att människor värdesätter sin tid högst av allt, och kopplat med att en upplever att kollektivtrafiken är otillräcklig så indikerar detta varför så många väljer bilen i kommunen. I kombination med detta och tidsvinsten samt bekvämligheten så växer bilden om bilens höga status i kommunen fram. 80 % av respondenterna uppskattar att fler än hälften tar bilen till jobbet. Ekonomiska skäl är också en motivationsfaktor bakom valet av resesätt, i kombination med faktorer som nämnts tidigare som bekvämligheten, opålitligheten och bristen på avgångar som passar med ens schema. Även samåkning är förekommande och verkar vara ett alternativ i arbetspendlingen, och i kombination med att 45 % av respondenterna anger att några eller några få på företaget samåker så anses det också om ett bra alternativ till att åka själv.

I och med att tidsvinsten och bekvämligheten anses vara anledningar till att pendla med bilen så behöver det finnas andra incitament för att resa kollektivt, och då behöver förtroendet för kollektivtrafiken växa, till exempel genom tätare samarbete med näringslivet från länstrafikens håll. Om en kan planlägga och kartlägga tillsammans och se till att näringslivet och kommunen blir delaktiga, så skulle en kunna involvera fler i processen och få upp ögonen för komplexiteten, men även för de alternativ som faktiskt existerar. Eftersom en i tidigare frågor angivit att avgångstider och närhet till hållplats är viktiga punkter, så kan en även här ha chansen att påverka om en är villig att testa alternativa resesätt.

På frågan om de önskar stöd i arbetet så svarar en person:

”Tips och idéer kring initiativ som pågår i trakten. Kampanjer och liknande som finns för att underlätta omställningen.”

Hur är cykelförbindelserna på din arbetsort?

Majoriteten av respondenterna upplever cykelvägarna på arbetsorterna som antingen tillräckligt bra (varken eller) eller goda. Detta är också intressant för att det visar att trots att kommunikationerna är goda, så finns det andra dimensioner som gör att en väljer att ta bilen till jobbet i stället. Goda kommunikationer är viktigt, men minst lika viktigt är övrig infrastruktur, som säkra cykelparkeringar och till exempel tillgång till cykelservice, goda cykelstråk mellan orterna, och trafiksäkerhet. Vid pendling mellan orterna är tillgång till elcykel, till exempel via förmåncykel, trafiksäkerhet av största vikt och kan leda till att en i stället tar bilen. Här finns det utvecklingsmöjligheter, till exempel cykelhubbar där en kan pendla multimodalt genom att cykla till busshubb med säker cykelparkering för att sedan ha möjlighet att byta till buss sista sträckan på vägen mellan orterna.

Det är intressant att endast 10 % svarar att det är för långt till jobbet, vilket kan antyda både att det är för långt inom samma ort, och att det är en stor del som pendlar in på orten. Om det uppskattningsvis endast är 10 % som har för långt att cykla till jobbet, så kanske anledningen till att man inte väljer att cykla kan härledas till något annat, till exempel de problem som nämnts ovan med kommunikationer och trafiksäkerhet.

Reflektioner från övriga frågor

Förutom de fokusfrågor ovan så ställdes även en rad andra frågor för att få klarhet i helhetsbilden som existerar i länet, men som kanske inte fullt relaterar till det kommunikativa arbetet med länstrafiken. 83 % av de svarande kände inte sedan tidigare till att arbetsgivare som arbetar aktivt med hållbarhet ses som attraktiva på arbetsmarknaden. Däremot svarar 82 % att de anser att det är arbetsgivarens stora eller delvis stora ansvar att påverka personalen att resa mer hållbart. Det finns alltså en förståelse för att en arbetsgivare har ett ansvar att påverka, och den viljan verkar av enkätsvaren att döma finnas i kommunens företag. Den frågan är väldigt intressant i och med nästa fråga, huruvida en vill ha stöd i genomförande av hållbarhetsinsatser på sitt företag, där 92 % svarat att en inte önskar något stöd, medan lika många säger att det är positivt att VNAB och Värnamo kommun arbetar med frågor som rör hållbart resande. Detta kan tyckas sända dubbla budskap, att det är bra att kommunen arbetar med frågorna, men en vill inte ha någon hjälp att genomföra åtgärder. Detta kan bero på flera faktorer. Möjligtvis för att en kan känna att myndigheter och kommuner kan vara inkräktande på verksamheten, men att en samtidigt ser att arbetet som de genomför är viktigt. Vid presentation av konkreta insatser, i stället för den allmänna frågan, kan även viljan att delta också vara större.

En majoritet, 57 %, har även svarat att medarbetare aldrig eller nästan aldrig kan distansarbeta. Som nämnts tidigare så är en stor del av företagen tillverkningsindustrier, och även fast det är omöjligt att flytta ett produktionsled in i ens hem, så är dessa företag precis som alla andra administrationstunga, speciellt i takt med automatiseringen. Att verka för att fler skall kunna jobba flexibelt i kommunen, till exempel i ett distanshubbsprojekt med kommunen eller regionen, skulle kunna ha stora effekter på arbetspendlingen. Det skulle även underlätta för kompetensförsörjningen från närliggande storstäder och län i de administrativa och utvecklingstunga arbetena som finns på företagen.

En av de viktigaste slutsatserna är vikten av kommunikation. Om en inte vet vad som försiggår i kommunen så kan det vara svårt att hantera omställningen. Länstrafiken kan här göra en större insats för att synas på företagen och i kommunen, då många bedömer att det inte finns någon kollektivtrafik alls eller att det är för långt till närmsta busshållplats, fastän bussar går och det ibland inte är längre än 10 minuter gångväg från närmaste hållplats, och i flera fall även närmare. Ett företag som svarat att de inte har nära till en busshållplats och att det inte finns kollektivtrafik har inte längre än 2 minuter från närmsta hållplats, som dessutom går flera gånger på morgon och eftermiddag från Värnamo.